AANVRAAG

12 Bruggen

29 september 2005

STICHTING BOOGBRUG VIANEN

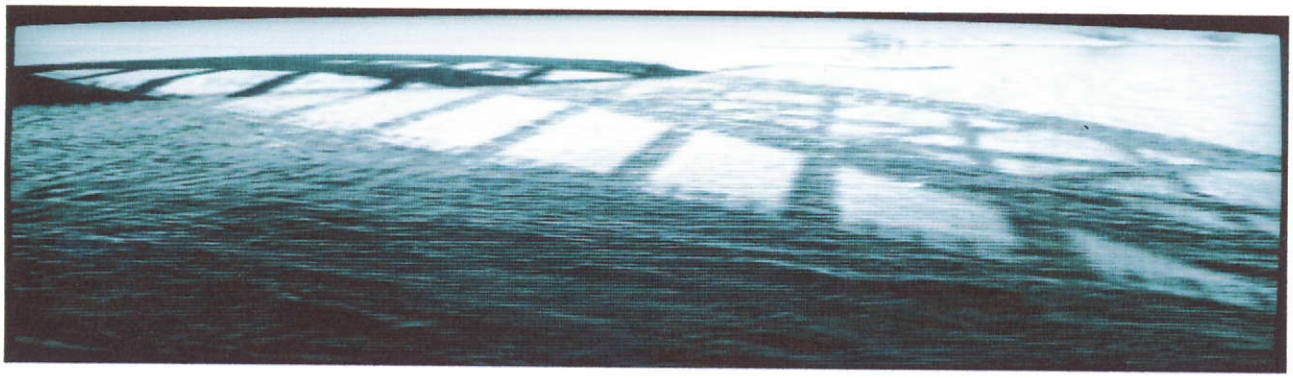

Walkade 15 3401 DR IJsselstein tel/fax 030 687 29 34

ontwerp Henk Wijnen

datum IJsselstein, 29 september 2005

onderwerp aanvraag tot aanwijzing beschermd monument van de 12 bruggen van het Rijkswegenplan 1927

gericht aan Staatssecretaris van Onderwijs Cultuur en Wetenschap
p/a Rijksdienst voor de Monumentenzorg
Broederplein 41
3703 CD Zeist

Geachte Staatssecretaris,

Stichting Boogbrug Vianen, zetelend te IJsselstein en kantoor houdende aldaar aan Walkade 15, ten deze rechtsgeldig vertegenwoordigd door haar bestuurder Wilhelmus Johannes van Sijl, wonende te IJsselstein aan de Walkade 17,

verzoekt u hoge uitzondering te maken op de
'tijdelijke beleidsregel aanwijzing beschermde monumenten van d.d. 14 juli 2004'
en het topmonument

DE 12 STALEN BRUGGEN OVER DE GROTE RIVIEREN
GEBOUWD IN HET KADER VAN HET RIJKSWEGENPLAN 1927

hierna te noemen "de 12 bruggen"
aan te wijzen als beschermd Rijksmonument.

De 12 bruggen, gebouwd in de periode 1930-1943, vormen een groep bruggen die cultuurhistorisch onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn. De groep, bezit voor de Nederlandse geschiedenis en de Nederlandse geografie, een onmisbare ijkwaarde en is toonaangevend voor de belangrijkste stromingen in de Nederlandse bruggenbouw.

In de navolgende onderwerpen, aanwijzingsbeleid, waardenstellingen, objectbeschrijving en bijlagen wordt de aanvraag verantwoord.

Stichting Boogbrug Vianen ziet een deskundige oordeel en aanwijzing van de 12 bruggen met vertrouwen tegemoet.

Hoogachtend,
namens Stichting Boogbrug Vianen

W.J. van Sijl

AANWIJZINGSBELEID

Tijdens de beoordeling van de 12 bruggen in het Monumenten Inventarisatie Project en Monumenten Selectie Project hebben onrechtmatigheden plaatsgevonden. Deze onrechtmatigheden konden voortduren omdat de complexiteit van de groep groot is en omdat de beoordelingscriteria door het ontbreken van informatie niet goed vastgesteld konden worden. Hierdoor zijn acht waardevolle bruggen onbeschermd gebleven, waarvan momenteel twee bruggen door sloop bedreigd worden. Voor vier bruggen geldt reeds een beschermde status.

Op 22 juli 2004 heeft Stichting Boogbrug Vianen u verzocht de 12 bruggen bij de UNESCO als Nederlands Werelderfgoed voor te dragen.
Uw antwoord d.d. 14 oktober 2004 luidde dat het Nederlandse beleid rond het Werelderfgoed de uitgangspunten van de Global Strategy volgt, dat deze vooral gericht is op Werelderfgoed welk buiten de 'westerse wereld' ligt en op erfgoed dat niet of nauwelijks op de Lijst van het Werelderfgoed voorkomt en dat u van dit voorgenomen beleid niet af wilt wijken. Voorts wees u op het feit dat de 12 bruggen nationaal beschermd moeten zijn om genomineerd te worden.
In reactie op uw antwoord en ter versterking van onderhavige aanvraag stellen wij in deze dat de groep van 12 bruggen een categorie vertegenwoordigt die nog niet op de Lijst van het Werelderfgoed voorkomt en op grond hiervan genomineerd kan worden. Wanneer de Global Strategy de nodige successen heeft bereikt en er nieuwe nominaties van westerse landen mogelijk zijn kan de groep van 12 bruggen alsnog voorgedragen worden. Betreffende nationale bescherming van de 12 bruggen dient onderhavige aanvraag.

Voor één van de 12 bruggen, de brug over de Waal bij Zaltbommel, heeft Stichting Boogbrug Vianen d.d. 21 oktober 2002 een aanvraag tot aanwijzing beschermd monument bij u ingediend. Op d.d. 13 mei 2004 heeft u besloten deze brug niet aan te wijzen als beschermd monument. Omdat Stichting Boogbrug Vianen om statutaire redenen niet-ontvankelijk werd verklaard heeft zij u niet kunnen wijzen op de onvolledige en onjuiste afwegingen die aan het besluit ten gronslag liggen.
Omdat de brug bij Zaltbommel onderdeel uitmaakt van onderhavige aanvraag dient de brug door de in deze aanvraag gestelde criteria echter opnieuw te worden beoordeeld.

WAARDENSTELLINGEN

Stichting Boogbrug Vianen heeft de complexiteit en de intrinsieke waarde van de 12 bruggen als volgt samengevat.

- De 12 bruggen werden gebouwd in het kader van het eerste moderne integrale wegenplan ter wereld. Binnen dit plan kregen de bouw en de ontwikkeling van de 12 bruggen een geheel zelfstandige organisatie en status waardoor de samenhang onlosmakelijk werd.

- De 12 bruggen werden gesitueerd op geografisch strategische en historische plekken in het Nederlandse rivierenlandschap en werden daardoor specifieke 'landmarks' van de Hollandse Delta met plaatselijke en regionale betekenis. Landelijk vormen ze een nationaal geografische identiteit van Nederland.

- De bouwwerken onder de 12 bruggen, de zogenaamde 'onderbouw', zijn allen nog aanwezig en liggen op hun oorspronkelijke lokaties waardoor de gaafheid van de groep in grote mate intact is gebleven. Van drie bruggen is de 'bovenbouw' gewijzigd waardoor de gaafheid verminderd is.

- Om de bouw van de 12 bruggen, één van de grootste bouwprojecten tijdens het interbellum in Nederland, te kunnen realiseren werd een afzonderlijk Bruggenbureau ingericht welk buitengewoon invloedrijk is geweest op het gebied van de Nederlandse bruggenbouw en vormgeving.

- De 12 bruggen werden gebouwd onder leiding van hoofdingenieur ir. W.J.H. Harmsen, een van de grootste ingenieurs van Nederland in de 20e eeuw. Voor de vormgeving werd hij bijgestaan door de vooraanstaande ingenieur ir. A.J. van der Steur.

- Elke brug werd met grote zorgvuldigheid ontworpen met inachtneming van esthetica en inpassing in stad en landschap. De verscheidenheid in vormgeving die door deze zorgvuldigheid is ontstaan maakt de groep van 12 bruggen buitengewoon karakteristiek.

- Met de bouw van de 12 bruggen vond een bouwtechnische revolutie plaats, veroorzaakt door nieuwe materialen, technieken en kennis. De boogconstructie verdreef de aloude en bekende vakwerkligger. Op vier lokaties werden om esthische redenen nog vakwerkliggers gebouwd terwijl op de overige acht lokaties voor een boogbrug gekozen werd die typologisch van elkaar verschilden. De 12 bruggen markeren dan ook een tijdvak waarbinnen belangwekkende bouwtechnische keerpunten hebben plaatsgevonden.

- De 12 bruggen werden allen door Nederlandse bedrijven gebouwd waardoor de staalnijverheid gestimuleerd werd. Naast werkgelegenheid in de crisisjaren bracht het bruggenproject nieuwe technologische kennis waarop de Nederlandse staalnijverheid nationaal en internationaal kon groeien.
  De bruggen werden als totaalproject gebouwd door zes scheepswerven en tien constructiewerkplaatsen die ieder een afgewogen quotum kregen toegewezen. Hierdoor is niet alleen een specifieke onderlinge band tussen de bruggen ontstaan maar ontstond er ook een bijzondere relatie tussen de grote Nederlandse staalfabrieken.

- De 12 bruggen maken thans deel uit van 'lokale ensembles'. In samenhang met nabij gelegen bruggen en tunnels verrijken ze de belevingswaarde van de lokale situatie en geven hier grote meerwaarde.

- Elf van de 12 bruggen zijn in WO II vernietigd geweest en zijn daarna in oorspronkelijke vorm hersteld. Geschiedkundig en in militair opzicht hebben alle 12 bruggen een belangrijke strategische rol gespeel. Ze waarborgen plaatselijke, regionale en landelijke herinneringen.

- De uitvoering van het Rijkswegenplan 1927 was een van de grote evolutionaire ontwikkelingen binnen het interbellum. De grote verbeteringen van de infrastructurele voorzieningen zorgde ervoor dat de automobiliteit zich sterk kon ontwikkelen waarmee een aanzet gegeven werd tot de moderne tijd. De 12 bruggen vormen de fysieke scharnierpunten van de overgangsperiode van de oude naar de moderne tijd. Zij kunnen als groep omschreven worden als evolutionair tijdsgewricht.

- De 12 bruggen bezitten in zeer grote mate ensemblewaarden in de context van het Rijkswegenplan 1927, het Nederlandse delta-rivierenlandschap, het Bruggenbureau, het oeuvre van hoofdingenieur Harmsen en de quotumregeling bij de fabricage. Om deze redenen dienen de 12 bruggen beoordeeld te worden als ensemble met in zeer grote mate cultuurhistorische samenhang.

- Wat betreft de verscheidenheid in architectuur en techniek tonen de 12 bruggen door hun verschillende ontwerpen en constructies de ware kracht van het interbellum: het doorbreken van oude patronen, het ontdekken van nieuwe waarden, het zoeken naar moderne kwaliteiten. Aan deze aspecten kunnen geen ensemblewaarden ontleend worden in de zin van eenvormigheid en materiaalgebruik. De verscheidenheid is echter dermate karakteristiek, tijdsbepalend en aan elkaar gelieerd dat de 12 bruggen een onlosmakelijke groep vormen.

- Aantasting van het ensemble c.q. de groep door sloop van een van de onderdelen betekent definitieve ondermijning van de ensemblewaarden en van de karakteristieke groepsvorming en is om deze reden cultuurhistorisch en om bouwhistorische redenen onverantwoord en onacceptabel.

- Bescherming van de 12 bruggen als groep is hoogst noodzakelijk.

Uitgebreidere omschrijvingen van de waardenstellingen zijn verwerkt in bijlage II: "Verzoek tot voordracht UNESCO Werelderfgoed van de 12 bruggen van het Rijkswegenplan1927". Bijlagen III en IV dienen als ondersteuning van de genoemde waardenstellingen.

OBJECTOMSCHRIJVING EN KADASTRALE AANDUIDINGEN

De groep bestaat uit de volgende onderdelen:

1 **BRUG OVER DE IJSSEL BIJ ZWOLLE (KATERVEER) -1930-**
Kadastrale aanduiding: bij u bekend vanwege rijks bescherming

2 **BRUG OVER DE BERGSCHE MAAS BIJ KEIZERSVEER -1931-**
Kadastrale aanduiding: Geertruidenberg K 3424, 3797, 3798
Werkendam P 227, 160

3 **BRUG OVER DE MAAS BIJ MAASTRICHT (WILHELMINABRUG) -1932-**
Kadastrale aanduiding: Maastricht E 2953

4 **BRUG OVER DE WAAL BIJ ZALTBOMMEL -1933-**
Kadastrale aanduiding: Zaltbommel B 488
Waardenburg E 294, 279, 281, 280

5 **BRUG OVER DE RIJN BIJ ARNHEM (JOHN FROSTBRUG) -1935-**
Kadastrale aanduiding: bij u bekend vanwege gemeentelijke bescherming

6 **BRUG OVER DE LEK BIJ VIANEN -1936-**
Kadastrale aanduiding: Vreeswijk B 5398, 5016
Vianen B 5193, 2912, 2894, 3876, 3124, 3125, 3126

7 **BRUG OVER DE WAAL BIJ NIJMEGEN (WILHELMINABRUG) -1936-**
Kadastrale aanduiding: bij u bekend vanwege rijks bescherming

8 **BRUG OVER HET HOLLANDSCH DIEP BIJ MOERDIJK -1936-**
Kadastrale aanduiding: Moerdijk O 885
Dordrecht V 782, Z 29

9 **BRUG OVER DE MAAS BIJ HEDEL -1937-**
Kadastrale aanduiding: 'sHertogenbosch T 5937, 5934
HDL 01 L 00609, 00397

10 **BRUG OVER DE OUDE MAAS BIJ DORDRECHT -1939-**
Kadastrale aanduiding: Dordrecht K 7552, D 6622, 6621, 6619, 6521, 6299, L 2805
Zwijdrecht C 3358, 3318 3414

11 **BRUG OVER DE NOORD BIJ HENDRIK IDO-AMBACHT -1939-**
Kadastrale aanduiding: bij u bekend vanwege rijks bescherming

12 **BRUG OVER DE IJSSEL BIJ DEVENTER (WILHELMINABRUG) -1943-**
Kadastrale aanduiding: DVT 00 D 3123, 3120, E10542

Uitgebreide informatie over de individuele bruggen is in voorbereiding en zal t.z.t. worden toegevoegd.

BIJLAGEN

bijlage I: statuten van Stichting Boogbrug Vianen
bijlage II: *Verzoek tot voordracht UNESCO Werelderfgoed van de 12 bruggen van het Rijkswegenplan 1927*: Stichting Boogbrug Vianen, 2004:
ISBN 90 800528 8 4
bijlage III: pagina's 298 t/m 334 uit "*Bruggen in Nederland 1800-1940:*
Nederlandse Bruggen Stichting, 1997: ISBN 90 5345 100 5
bijlage IV: pagina's 58 t/m 72 uit "*Bruggen visie op architectuur & constructie*"
Nederlandse Bruggen Stichting, 2004: ISBN 90 5345 258 3